
Klimatkommunernas
förslag till
förändrad lagstiftning
och nya styrmedel

Innehåll

Om Klimatkommunerna	2
Klimatkommunernas synpunkter på förra regeringens klimatpolitiska handlingsplan	3
Övergripande förslag	5
Transporter	6
Konsumtion och avfall	12
Mat	15
Byggnation	20
Energi	26
Kolsänkor	32
Läs mer	36

Om Klimatkommunerna

KLIMATKOMMUNERNA är en förening för kommuner och regioner. Vårt övergripande syfte är att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige genom erfarenhetsutbyte, påverkansarbete och spridning av goda exempel. Vi är en pådrivande aktör för det nationella klimatarbetet genom att lyfta fram vilka möjligheter, hinder och drivkrafter som har betydelse för arbetets resultat. Föreningen har sedan starten 2003 vuxit till att gemensamt representera över 5,2 miljoner invånare.

Klimatkommunernas synpunkter på regeringens klimatpolitiska handlingsplan (skr. 2023/24:59)

Det är på kommunal nivå som konsekvenserna av klimatförändringarna till stor del hanteras. Det är också i kommunerna som en stor del av de utsläppsminskande åtgärder som är nödvändiga för att bromsa klimatförändringarna genomförs. I sin klimathandlingsplan har regeringen möjlighet att öka takten och genomföra de övergripande systemförändringar som kan få hela landet att klara omställningen.

För att klara den omfattande samhällsförändring som vi är inne i, måste samverkan mellan alla inblandade aktörer stärkas. Statlig nivå har potential att vara den samlande kraft som krävs. Men, Klimatkommunerna ser med oro på hur utvecklingen går alldeles för sakta.

Våra tre viktigaste förslag till den klimatpolitiska handlingsplanen var:

1. Ta fram ett klimatavtal med finansiering till kommunernas klimatarbete enligt vårt förslag Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal. Vårt förslag ligger till grund för det underlag som Länsstyrelsen i Uppsala fick i uppdrag att ta fram som underlag till klimatpolitiska handlingsplanen. Länsstyrelsen valde att dela upp vårt förslag vilket tar udden av den effekt det skulle kunna få. Just kombinationen av finansiering och uppföljning genom en nationell samordningsfunktion är viktig.
2. Inför ett nationellt mål om transporteffektivitet enligt Klimatråtsutredningens förslag i "Rätt för klimatet" och ta fram en strategi för att nå målet. Detta är helt avgörande för många av de utmaningar kommuner står inför. Mer yta behöver frigöras till byggnation och klimatanpassning, luftkvaliteten behöver förbättras och klimatomställningen behöver bli rättvis.
3. Sätt omgående in åtgärder för att nå 2030-målet om 70 % minskade utsläpp från transporter. Vi lyfter en mängd förslag kring detta i rapporten. Det viktiga är att den effekt som reduktionsplikten skulle ha fått, kompenseras så att målet nås.

Som stöd i regeringens arbete med att ta fram en klimatpolitisk handlingsplan lämnade vi in våra samlade förslag i samband med det nationella klimatmöte som regeringen höll den 16 juni 2023.

När nu klimathandlingsplanen är presenterad ser vi att regeringen inte har tagit fasta på våra förslag. På klimatkommunerna.se finns en längre kommentar till regeringens klimathandlingsplan.

OM FÖRSLAGEN

Detta dokument innehåller en sammanställning av synpunkter om vad som behöver förändras på nationell nivå för att kommuner bättre ska kunna bidra till att bromsa klimatförändringarna. Synpunkterna är i huvudsak insamlade vid medlemsaktiviteter och i arbete med remissvar med Klimatkommunernas medlemmar. Förslagen är antagna av Klimatkommunernas styrelse.

ÖVERGRIPANDE FÖRSLAG

I vårt förslag [Inkludera alla kommuner i Sveriges klimatarbete genom ett klimatavtal](#) presenterar vi ett upplägg som syftar till att skapa en röd tråd i Sveriges klimatarbete. Med utgångspunkt i Sveriges klimatpolitiska ramverk föreslår vi att en överenskommelse som reglerar ansvar och finansiering upprättas mellan kommuner och staten.

Syftet med överenskommelsen är att statlig nivå möjliggör för alla kommuner att delta i arbetet med att uppnå Sveriges klimatmål. Överenskommelsen innebär att kommunerna åtar sig att sätta mål i linje med de nationella, att genomföra utsläppsminskande åtgärder och att följa upp. Staten, å sin sida, finansierar delar av kommunernas strategiska klimatarbete och upprättar en funktion för samordning, uppföljning och kommunikation. Alla kommuner har rätt att ta del av överenskommelsen.

Klimatkommunerna efterlyser en diskussion om, och förslag kring, hur nationell lagstiftning och styrmedel kan styra mot att inkludera alla Sveriges kommuner i klimatomställningen. Vi ser ett behov av att nationell nivå i högre utsträckning än idag tydliggör kommunernas betydelse i omställningen till ett samhälle som klarar att möta klimatmålen och säkerställer att det blir lönsamt för kommuner att minska sina utsläpp.

Om vi ska lyckas måste det finnas en röd tråd i klimatarbetet från nationell till lokal nivå - ett strategiskt omställningsarbete behöver långsiktighet, uthållighet och samarbete.

Klimatkommunernas medlemskommuner har högt satta klimatmål och har i många fall gjort investeringar och omställningar som starkt bidrar till att uppnå Sveriges klimatmål. Vi tror på samverkan kommuner emellan, men också på ett mer sammanhållet klimatarbete mellan kommuner, regioner och statlig nivå.

För att fler kommuner ska ha möjlighet att i tillräcklig utsträckning bidra till att minska utsläppen av växthusgaser, krävs fungerande finansieringslösningar, stöd i prioriteringar av åtaganden, och inte minst resurser för att hålla ihop klimatarbetet och driva det framåt.

TRANSPORTER

Det område som fortsättningsvis flaggas som det mest utmanande i klimatomställningen, på såväl nationell som lokal nivå, är omställningen av transportsektorn. Kommuners rådighet är begränsad och åtgärder som genererar utsläppsminskningar behöver ofta genomföras i nära samverkan mellan nationell, regional och lokal nivå.

För kommunerna är arbetet med ett transporteffektivt samhälle särskilt viktigt, det vill säga ett samhälle där vi använder transportsystemet mer effektivt än vi gör idag. Genom att skapa attraktiva städer och orter där invånarna har goda möjligheter att ta sig till skola, jobb, ärenden och fritidsaktiviteter till fots, på cykel eller med kollektivtrafik, kan vi lyckas vi med utmaningen att stadigt minska de energiintensiva trafikslagen personbil, lastbil och flyg. För godstransporter behöver vi möta en ökad efterfrågan med förbättrad logistik och ökat nyttjande av järnväg och sjöfart.

Omställningen till ett transporteffektivt samhälle bidrar även till andra mål, som minskade luftföroreningar (med färre döda och sjuka som följd), minskat buller och förbättrad hälsa genom ökad fysisk aktivitet.

- Inför transporteffektivitet som mål, enligt Klimaträtsutredningens förslag.
- Ta fram en nationell strategi för transporteffektivitet.
- Modernisera parkeringslagstiftningen och avgiftslagen.
- Tydliggör myndighetsdirektiven. Ofta motarbetar de kommunernas klimatarbete.

Parkering och mobilitetstjänster

Det är välbelagt att god tillgänglighet och låga priser på parkering vid start- och målpunkt, exempelvis arbetsplats, spelar stor roll för valet av bil som färdmedel. Genom att kombinera parkeringsåtgärder med andra styrmedel kan det aktiva resandet öka.

- Förändra skrivningar om parkering i Plan- och bygglagen så att fokus flyttar till mobilitet, transporteffektivitet och möjlighet att planera områdesvis.
- Ge kommuner möjlighet att erbjuda gratis eller nedsatt parkeringsavgift till miljöbilar och bilpooler.
- Ge kommuner möjlighet att införa en skatt eller avgift för privata parkeringsplatser.
- Ge kommuner möjlighet att ställa krav på en grön transportplan/mobilitetsplan i samband men ny exploatering.
- Möjliggör för kommuner att dela sina fordon med medborgare när de inte används av kommunens verksamheter. Idag är det endast om kommunen har upphandlat en bilpooltjänst som detta är möjligt. Men många kommuner har egen fordonsflotta som står ledig stora delar av dygnet. Exempelvis skulle en bilpoolsoperatör hantera kommunens fordon under dessa tider. Här behövs ett undantag i kommunallagen för denna typ av verksamhet, eller om det är lagen om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet som berörs.

Bättre samverkan mellan kommuner, staten, näringslivet och akademien

Ett område som behöver utvecklas är den nationella transportplaneringen och användningen av steg 1- och 2-åtgärder (tänka om och optimera) i fyrstegsprincipen. Flera studier och utvärderingar visar att kommuner, med stöd av Trafikverket, ofta väljer att vidta steg 3 och 4-åtgärder (bygga om och bygga nytt) utan att följa fyrstegsprincipen, vilket slösar både utsläpp och resurser.

Ekonomiskt och kunskapsmässigt stöd efterfrågas av kommuner, så att transportsystemet kan användas på ett optimalt sätt. Idag ligger ansvaret för finansiering och implementering av steg 1- och 2-åtgärder hos kommuner, regioner och privata aktörer medan staten bekostar steg 3- och 4-åtgärder som är större fysiska ingrepp i infrastrukturen.

Åtgärder av steg 1- och 2-karaktär bedöms kunna implementeras till lägre kostnader relativt övriga fysiska åtgärder vilket sparar in stora summor pengar för staten och skapar beteendeförändringar på lång sikt. Den begränsade möjligheten att få statligt stöd för beteendepåverkande åtgärder riskerar att kommuner direkt satsar på steg 3- och 4-åtgärder.

- Nationella transportplaneringen bör styras av klimatmålet inte som idag vara prognosstyrt.
- Kommuner behöver ekonomiskt och kunskapsmässigt stöd för steg 1- och 2-åtgärder.
- Generellt finns det ett behov av bättre samarbete mellan staten, kommuner, näringslivet och akademien för att ta reda på hur man kan arbeta med beteendepåverkan och infrastruktur i samverkan.

Grönskande park eller parkering? Kommuner behöver fler styrmedel för att kunna minska parkeringsytan och stärka medborgares aktiva resande.

Kraftfulla, långsiktiga styrmedel som premierar förnybara drivmedel, gång, cykel och kollektivtrafik.

BIOGAS

Skattebefrielsen för biogas och biogasol har bidragit till svensk försörjningstrygghet och minskat fossilberoende samt drivit miljö- och klimatomställning i stora delar av samhället, men under våren 2023 försvann den på grund av en dom i EU-tribunalen.

Vi uppmanar regeringen att återställa full skattebefrielse omgående för biogas och biogasol, med stöd av EU:s nyligen antagna allmänna gruppundantagsförordning (GBER). Vi har inte råd att förlora det som åstadkommit på området. GBER ger också länder möjlighet att ge produktionsstöd till biogasanläggningar, och att kombinera skattebefrielse/produktionsstöd med olika former av inblandningsskyldighet.

REDUKTIONSPLIKTEN

Den sänkning av reduktionsplikten som regeringen beslutat om under 2023 innebär en utsläppsökning på uppemot fem miljoner ton om året jämfört med tidigare beslutade nivåer. Många kommuner lyfter reduktionsplikten som ett viktigt styrmedel som hjälpt dem närma sig mål om minskade utsläpp. Sänkningen innebär en backlash och gör att det blir svårt, och kanske omöjligt att nå målen inom utsatt tid.

Vi vill också understryka att sänkningen av reduktionsplikten innebär att Sveriges beroende av importerad fossil bensin och diesel ökar. I en orolig omvärld är det viktigt att Sverige tvärtom ökar sin självförsörjningsgrad av drivmedel. Regeringen behöver ge klart besked kring reduktionspliktens framtid – och i annat fall presentera andra styrmedel som uppnår motsvarande klimatteffekt.

RESEAVDRAGET.

Vi står bakom att en avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion för resor mellan bostad och arbetsplats införs, enligt promemorian "Skattelättnad för arbetsresor – ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk."

För kommunernas del är det viktigt att, som lyfts i promemorian, områden med sämre förutsättningar för kollektivtrafik kompenseras med hjälp av den regionala differentieringen. Detta bäddar för att skattelättnaden hamnar där den bäst behövs, istället för att främst gynna bilister i storstadsregioner med god tillgång till kollektivtrafik som dagens system gör.

CYKEL & GÅNG

- Inför ett nationellt cykelmål. VTI har exempelvis i ett tidigare regeringsuppdrag föreslagit ett mål om att cyklingen ska fördubblas till 2035. I uppdraget ingick att främja ökad cykling inom alla åldrar och socioekonomiska grupper i hela landet och ta hänsyn till cyklingens samhällsekonomiska effekter.
- Cykel bör ses som ett eget trafikslag och därmed möjliggöra för utbyggnad av stråk anpassade till pendling med elcykel.
- Vid utbyggnad/underhåll av övriga vägar bör Trafikverket per automatik planera för gång/cykel-väg.
- En försvinnande liten del av budgeten går till gång- och cykelåtgärder i förhållande till andelen som gör sin resa med cykel. Trafikverket behöver här vara mer progressiva i sina prognoser. Med elcykeln växer det avstånd som man är beredd att cykelpendla (förr 5 km, nu 12 km enligt senaste mätningar i Stockholm) och snabbcykelvägar/stråk anpassade till pendling med elcykel borde vara en del av planeringen.

KONSUMTION OCH AVFALL

TROTS ATT det inte finns några nationella mål om konsumtionens klimatpåverkan eller underliggande struktur för hur avfallet ska minska från statligt håll, så har många av Klimatkommunernas medlemmar valt att driva frågan och utvecklat egna modeller för beräkningar och uppföljning, både vad gäller kommunens egen konsumtion inom olika områden och vad gäller kommuninvånarens konsumtion.

Offentlig upphandling

Ska svensk upphandling bli fossilfri måste först och främst alla kommuner fatta beslut om att bli fossilfria. Finns det tydliga politiska beslut och en tydlighet från ledningen i kommunen att verksamheterna ska minska klimatpåverkan i alla verksamheter, så är upphandlingen det viktigaste verktyget. Så steg 1 är att jobba för att alla kommuner ska sätta upp ambitiösa klimatmål, exempelvis genom vårt förslag till klimatavtal.

Steg 2 handlar det om att sprida kunskap om hur krav på fossilfrihet kan ställas.

I många kommuner finns inte tiden (resurserna) att sätta sig in i vilken klimatpåverkan varje upphandling eller varje inköpskategori ger. Här skulle Upphandlingsmyndigheten kunna ta fasta på de tio största upphandlingarna (de som ger störst utsläpp) och sprida kriterier och krav i dessa upphandlingar som leder mot fossilfrihet.

Ett annat hinder är att kommunerna sällan har möjlighet att följa upp ställda krav. De behöver hjälp från nationell nivå att definiera indikatorer som gör det möjligt att följa klimatpåverkan från upphandlingar inom olika kategorier och se om den minskar tillräckligt snabbt. Det är idag möjligt att följa upp vissa kategorier (exempelvis livsmedel) men möjligheten saknas för många kategorier. Hjälp med uppföljning av upphandlingars klimatpåverkan behövs även förtjänster/konsulter (inte bara upphandlade produkter).

Det viktigt att statliga myndigheter och bolag föregår med gott exempel. Det borde vara självklart att alla upphandlingar som görs till statliga myndigheter och bolag styr mot fossilfrihet.

Våra förslag kopplat till upphandling är:

- Ställ högre krav generellt på att kommunerna ska följa det klimatpolitiska ramverket, tex genom att tydliggöra i LOU att klimatkrav ska ställas vid alla upphandlingar.
- Agera för att göra det möjligt för kommuner att beräkna och följa konsumtionsbaserade utsläpp av inköpen till kommunorganisationen. Det skulle hjälpa kommunerna att se vilka åtgärder som funkar och göra det lättare att styra mot utsläppsminskningar.
- Erbjud kommuner ökat stöd för uppföljning av ställda klimatkrav
- Fortsatt kunskapsspridning, framförallt via Upphandlingsmyndigheten, så att det blir lätt för kommunernas upphandlare att göra rätt.

Behov av nationellt fokus och samordning

En svårighet är att det i dagsläget inte finns någon tillgänglig statistik över konsumtionens klimatpåverkan på lokal nivå. Här behövs uppföljning och data. Nyligen lanserade SEI verktyget Konsumtionskompassen där man kan se vilka inköp och vilka områden i kommunen som står för de högsta utsläppen. Verktyget är ett mycket bra stöd i kommunernas klimatarbete och borde ligga till grund för en årlig nationell uppföljning.

- Klimatkommunerna föreslår att regeringen/lämplig myndighet ger lämplig aktör i uppdrag att utveckla och årligen redovisa lokal konsumtionsstatistik.
- Klimatkommunerna är även för en skatt i konsumtionsledet för livsmedel med stor klimatpåverkan.
- Sätt upp ett nationellt konsumtionsmål. Det förslag som Miljömålsberedningen lämnade i utredning Sveriges globala klimatavtryck är en start, men långt ifrån tillräckligt ambitiöst.
- Ta fram en strategi för att uppnå målet. Viktiga pusselbitar i en sådan strategi är till exempel:
  - o ta bort miljöskadliga subventioner.
  - o säkerställa att varor och tjänster får bära sin klimatkostnad.
  - o påvisa det gap som idag finns mellan hur vår konsumtion ser ut och hur den behöver se ut för att vi ska nå Parisavtalet och 1,5-gradersmålet.
  - o tydliggöra för Sveriges befolkning vilka livsstilsförändringar som behövs för att hålla uppvärmningen under 1,5 grader

Stimulera kvalitet och återbruk

Återbruk, kretslopp och cirkulära flöden behöver bli en betydligt större del av konsumtionen.

- Se över gällande lagstiftning så att den främjar cirkulära flöden. Se till att ny lagstiftning alltid främjar cirkulära flöden. Ta fasta på förslag som kommer fram i utredningen som tittar på ekonomiska styrmedel för cirkulär ekonomi.
- För att öka produkters tid i konsumentledet bör det införas styrmedel som ökar lönsamheten på återanvändning, återvinning och reparation.
- Det behöver förtydligas hur begagnade produkter ska behandlas vid upphandling för att kommuner lättare ska kunna arbeta med cirkulär ekonomi. Återuppta det tidigare påbörjade arbetet med att göra det obligatoriskt för upphandlande organisationer att beakta klimatpåverkan vid all offentlig upphandling.

MAT

ENLIGT NATURVÅRDSVERKET orsakar en svensk ca 8 ton koldioxidekvivalenter på ett år. Av dessa orsakas ca 1,5 ton av de livsmedel vi köper och äter. En stor del av utsläppen som orsakas av livsmedelsproduktionen sker utomlands. Det beror framför allt på att vi importerar mycket nötkött och ost som ger omfattande utsläpp, men också på import av andra livsmedel samt import av konstgödsel och andra insatsvaror. (SCB och SLU).

Studien Environmental impact of dietary change: a systematic review visar att både klimatpåverkan och markanvändningen skulle kunna minska med 50 % om västvärlden minskar sin köttkonsumtion.

Eat Lancet (Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems) är en artikel som finns publicerad i tidskriften The Lancet där Stockholms Resilience Centre i samarbete med bland andra stiftelsen EAT presenterar vetenskapligt satta mål för en framtida hållbar matproduktion och hälsosam konsumtion inom de planetära gränserna. (37 experter och forskare inom hälsa, jordbruk, miljö från 16 länder medverkar.)

Några av rekommendationerna för en planetär hälsodiet är:

- Konsumtionen av rött kött bör minska till ca 14 g per dag (eller 0-200 g/vecka). I Sverige äter vi i genomsnitt cirka 700 gram i veckan.
- Tio gånger högre konsumtion av bönor, linser och andra baljväxter och nötter samt minst en extra portion grönsaker, jämfört med vad som konsumeras i Sverige och Norden idag. Ca 75 g baljväxter om dagen rekommenderas.
- Snabb omställning av produktionen i jordbruket till mer baljväxter, frukt, grönsaker och nötter.
- Jordbruket måste ställas om från att producera höga kvantiteter av få sorter till att producera högkvalitativ, hälsosam mat och av en större mångfald.
- Halvera matsvinnet. Idag uppgår svinnet till ca 30% av allt som produceras.

Produktion

Det behövs styrmedel som främjar svensk odling, förädling och konsumtion. Detta bör ske i kombination med styrmedel som minskar konsumtionen av ickebetande djur, det vill säga som styr mot att jordbruksmark (i såväl Sverige som i andra länder) i första hand används till att odla grödor för humankonsumtion och att djur till största delen betar värdefulla naturbetesmarker, äter restprodukter och annat som människor inte kan äta. Det som odlas bör i högre utsträckning gå till humankonsumtion. Särskilda satsningar behövs på proteinrika grödor som baljväxter.

Vad som odlas

STIMULERA BALJVÄXTPRODUKTION.

Baljväxter möter flera av de utmaningar som både matproduktion och -konsumtion står inför. Baljväxter har mindre behov av kvävegödsling vilket ger mindre utsläpp och minskar problemen med övergödning. Att föra in baljväxter i växtföljden ökar variationen i odlingslandskapet vilket minskar behovet av bekämpningsmedel och därmed gynnar den biologiska mångfalden. Ökad konsumtion av baljväxter har flera fördelar för folkhälsan och privatekonomin. Baljväxter har lågt GI vilket förebygger hjärt-kärlsjukdomar och typ 2-diabetes

Förslag:

Klimatkommunerna vill se fler styrmedel som riktar sig till lantbrukare för att öka produktionen av baljväxter.

Hur det odlas

FASA UT FOSSILA SUBVENTIONER

Klimatskadliga subventioner hör inte hemma i ett land som vill bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Dieselsubventionerna till jordbruket kan behöva fasas ut i flera steg. Lantbrukarna har en mycket viktig roll i samhället, ändå är lönsamheten i branschen mycket låg - dagens dieselsubventioner är ett sätt att stötta lantbrukarna ekonomiskt. Om jordbruket ska börja betala full dieselskatt kommer lantbrukare därför att behöva en kompensation på annat sätt, till exempel genom höjda miljöstödet.

Vi efterlyser en helhetssyn med en kombination av åtgärder som kraftfullt gör fossilfria alternativ mer lönsamt och ökar priset på fossila drivmedel. En utfasning av återbetalningen av koldioxidskatt på diesel på 3 år skulle till exempel kunna kompenseras med en högre biopremie, ett konverteringsstöd för att ställa om dieseldrivna traktorer och arbetsmaskiner så att de kan gå på fossilfria alternativ, en skrotningssubvention för äldre arbetsmaskiner (20 år och äldre) för att påskynda en förnyelse av maskinparken samt ett utökat Klimatklivet för att påskynda användandet av eldrivna maskiner.

Förslag: Klimatkommunerna vill se att regeringen tillsätter en utredning för att se över vilka fossila subventioner som finns i Sverige idag, och hur dessa kan tas bort. De subventioner som inte kan tas bort behöver reformeras.

STIMULERA EKOLOGISK ODLING

Kvävet i konstgödsel är den primära anledningen till att världens lustgasutsläpp ökar visar en studie publicerad i Nature: A comprehensive quantification of global nitrous oxide sources and sinks | Nature. Även tillverkningen av konstgödsel orsakar stora utsläpp eftersom det är en energikrävande process. Dock är det användningen (dvs lustgasen) som orsakar de största utsläppen. Ett annat problem i dagens odlingsystem är att stallgödsel som inte används i odling orsakar övergödning. I ekologisk odling är en av flera fördelar för klimat och miljö att konstgödsel inte används, utan att ett kretslopp eftersträvas där stallgödsel göder grödorna.

Det svenska målet är att 30 procent av all svensk jordbruksmark ska odlas ekologiskt senast 2030.

De senaste tre åren har den totala arealen ekologiskt odlad jordbruksmark minskat och ligger på strax under 20 procent.

Förslag

Klimatkommunerna vill se fler styrmedel och riktade insatser som stimulerar ekologisk produktion utifrån lokala förutsättningar och utfasning av konstgödsel.

Konsumtion

ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING

Sätt upp ett mål för att livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan ska minska. I Uppdrag om insatser för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion (livsmedelsverket.se) föreslår Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten en målsättning om att livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan ska minska. Klimatkommunerna menar att ett nationellt mål är viktigt, men att "har minskat" är alltför svagt. I stället borde målet siffrasättas med en målbana. Fler och fler kommuner sätter mål för att minska klimatpåverkan både från de egna livsmedelsinköpen och från livsmedelskonsumtionen i kommunen som geografiskt område. Med inspiration från kommuners målsättningar borde ett nationellt mål tas fram.

Ge lämplig myndighet i uppdrag att årligen ta fram data så att kommuner kan följa utvecklingen på lokal nivå och sätta in rätt åtgärder.

Säkerställa att livsmedels klimatpåverkan avspeglas i priset.

MÅL OM MINSKAD KÖTTKONSUMTION

Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten föreslår ett mål som lyder: Konsumtionen av kött har minskat med 30 procent till år 2035 jämfört med 2023. Uppdrag om insatser för hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion (livsmedelsverket.se).

Det är mycket viktigt med ett siffrasatt mål om att minska köttkonsumtionen. Men Klimatkommunerna anser att 2035 ligger för långt fram och för att staka ut vägen dit behövs en målbana som visar i vilken takt minskningarna ska ske. Siffran 30 % är lågt satt i jämförelse med tex Eat Lancet som säger att "Konsumtionen av rött

kött bör minska till ca 14 g per dag (eller 0-200 g/vecka)” om både hälsa och miljö ska må bättre. Fokus för att nå målsättningen bör vara:

1. att minska konsumtionen av ickebetande djur, det vill säga som styr mot att jordbruksmark (i såväl Sverige som i andra länder) i första hand används till att odla grödor för humankonsumtion och att djur till största delen betar värdefulla naturbetesmarker, äter restprodukter och annat som människor inte kan äta.
2. att minska konsumtionen av importerat rött kött.

MÅL OM ÖKAD BALJVÄXTKONSUMTION

Med alla de fördelar som baljväxter har (både för odlingslandskapet, hälsan och klimatet) borde just baljväxtkonsumtionen ha ett eget mål, exempelvis fördubblad konsumtion till 2035, med en målbana som anger takten. (Eat Lancet: ”Tio gånger högre konsumtion av bönor, linser och andra baljväxter och nötter samt minst en extra portion grönsaker, jämfört med vad som konsumeras i Sverige och Norden idag. Ca 75 g baljväxter om dagen rekommenderas.”)

ÖKAD KUNSKAP

En kunskapsinsats om matens klimatpåverkan behöver genomföras. Det gap som idag finns mellan hur vår konsumtion ser ut och hur den

behöver se ut för att vi ska nå Parisavtalet och 1,5-gradersmålet behöver tydliggöras samtidigt som de livsstilsförändringar som behövs för att hålla uppvärmningen under 1,5 grader behöver synliggöras.

Vid en kunskapsinsats behöver alla aspekter lyftas. Exempelvis: vikten av att vi ökar inhemsk matproduktion för att stärka beredskapen och minska sårbarheten, vikten av att den ekologiska produktionen ökar för att gynna biologisk mångfald samt vikten av att de produkter som orsakar stora utsläpp behöver minska.

MÅL FÖR EKOLOGISKT

Mål för ekologisk konsumtion. Idag finns en målsättning om att 60 % av maten i offentliga kök ska vara ekologisk till 2030. Förutsättningarna att nå målet behöver stärkas exempelvis med utbildningsinsatser samtidigt som att en målsättningen borde sättas för privatkonsumtionen.

Matsvinn

Globalt sett slängs ca en tredjedel av all mat som produceras för mänsklig konsumtion. Om allt matavfall skulle minska med 20 %, jämnt fördelat över hela livsmedelskedjan, skulle det innebära en samhällsekonomisk besparing på mellan 9,6 och 15,9 miljarder SEK/år. (Källa Livsmedelsverket, Minska matsvinnet i kommunen).

Det finns idag följande mål satta för matsvinn i det svenska miljömålssystemet:

- Matsvinnet ska minska så att det sammanlagda livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025.
- En ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument 2025.
- Senast 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.

Förslag

- Sätt upp ett mål för minskat matsvinn som sträcker sig längre än till 2025, med en strategi för hur målet ska uppnås.
- Ta fram data så att kommuner kan följa utvecklingen på lokal nivå och sätta in rätt åtgärder.

Handel

Gå ut med rekommendationer till dagligvaruhandel:

- Skapa engagemang och känsla av medskapande hos kunderna genom att visa hur vardagliga val påverkar i positiv riktning. Ge den hållbara maten större utrymme i butikerna genom tydligare skyltning, god rådgivning och matdemonstrationer.
- Välj bort mindre hållbara produkter – och kommunicera varför – som positionering och ett sätt att visa ansvarstagande.
- Styr onlinehandeln mot hållbarhet i urvalsprocessen av produkter, utöka filtreringen i hållbar riktning och starta en digital hållbarhetsdialog med kunderna

BYGGNATION

UTSLÄPP FRÅN BYGG- OCH FASTIGHETSSEKTORN står för cirka 20 % av utsläppen i Sverige, vilket betyder att det är en av de största källorna till utsläpp av växthusgaser i landet. Tillsammans med transportsektorn är det ett av de viktigaste områden att adressera i klimatomställningen. Trots detta saknas styrmedel och policys som påskyndar omställningen till den takt som är nödvändig. Klimatkommunerna föreslår därför följande övergripande punkter, samt de specifika punkter som följer efter

1. Sätt nationella mål för utsläppsminskningar inom bygg- och fastighetssektorn – likt de satta för transportsektorn till 2030 – och inkludera hela byggsektorn i Sveriges klimatmål

2. Ta fram åtgärder som:

- Optimerar användningen av existerande byggnader genom t.ex. lokaldelning
- Minskar rivningsnormen
- Främjar cirkulärt byggande
- Främjar en rättvis omställning

Lokaldelning

Inför åtgärder som främjar lokaldelning och optimering av ytor framför nybyggnation

Den mest klimatvänliga byggnaden är den som redan står. Samtidigt finns det kontorslokaler och skolor som inte nyttjas 80-90% av tiden. Genom att möjliggöra för lokaldelning som standard kan vi minska behovet av att bygga nya byggnader, vilket är viktigt då bygg- och fastighetssektorn står för runt 20 % av utsläppen i Sverige, och nybyggnation står för ca 20 % av dessa utsläpp.

Vi föreslår följande fyra åtgärder:

- Se över skatteregler, till exempel momsregler, så att de möjliggör delning mellan verksamheter
- Se över upphandlingsregler, till exempel hyresvärdsupphandling, så att de möjliggör lokaldelning
- Se över hyreslagen (12 kap. Hyra i Jordabalken) med syfte att uppmuntra delningslösningar, exempelvis vad gäller besittningsskydd, uppsägningsregler och relationer mellan vad som är bostäder respektive verksamhetslokaler.
- Se över plan- och bygglagen så att detaljplanebestämmelser uppmuntrar till flexibilitet för att befintliga byggnader ska kunna användas på flera sätt.

Energieffektivisering

Återinför stöd i någon mån för energieffektivisering av flerbostadshus.

Den 1 december 2021 beslutades det att stödet till energieffektivisering av flerbostadshus skulle avvecklas, vilket nu håller på att ske. De som beviljats stöd innan 31 december 2022 kommer fortfarande få sina medel utbetalade. Sedan dess har även ett energieffektiviseringsstöd för småhus introducerats. Då uppvärmning fortfarande står för en betydande del (ca 25 %) av utsläppen inom bygg- och fastighetssektorn anser vi att stödet bör återinföras i någon mån

Renovering

Utred vilka åtgärder som behövs för att minska rivningsnormen och uppmuntra renovering av existerande byggnader, till exempel att ställa hårdare krav för att ge rivningslov. Exempelvis kan ett sorts omvänt bevisbörda för rivningar införas, där man utgår från bevarande, och det måste "bevisas" att något inte går att bevara/renovera. Idag är det ofta för lätt att riva en byggnad för att sätta upp en ny, även om den första byggnaden inte behövde rivas egentligen. Genom att göra oss av med rivningsnormen kan vi undvika extra utsläpp, och minska resursanvändningen

Vi anser även att ROT-avdraget behöver ses över för att främja reparation och förlängning av livslängd framför ombyggnad och ersättning. I de fall där ombyggnad och ersättning önskas ska klimatvänliga och cirkulära material främjas.

ROT-avdraget gör det lättare att renovera och reparera delar i hemmet. Tyvärr görs inte alltid detta med klimatet i åtanke. Svenskar lägger 94 miljarder kronor på renoveringar varje år, och ofta görs renoveringarna inte utifrån funktionskrav utan snarare av estetiska krav. Detta bidrar till en ökad resursanvändning, och ökade utsläpp – som går att undvika med hjälp av reparation och cirkulära materialflöden.

Cirkulärt byggande

Se över rivningslagen (PBL rivningslov) för att uppmuntra demontering och inventering av återbrukbara material. I de fall som rivning är ett måste bör vi uppmuntra en demontering och

inventering av återbrukbara material. Det är idag redan krav på en sorts materialinventering vid rivningsprojekt, men ett krav på fysisk demontering och inventering av material hade underlättat för att skapa cirkulära materialflöden och minska utsläppen från byggmaterial.

Inför krav på uppföljning av de inventerade materialen. Det är idag inga krav på att följa upp den materialinventering som görs vid rivning. Med krav på uppföljning, som ser till att materialen kommer vidare till nästa plats (exempelvis en mellanlagring, cirkulär marknad, eller ett nytt byggprojekt), kan de cirkulära flödena öka och göra det lättare för byggaktörer att hitta cirkulära material.

Undersök införandet av skatt/moms som uppmuntrar till att köpa cirkulära/återanvända material - som gör det ekonomiskt lönsamt att köpa återbrukat byggmaterial. Genom incitament i form av lägre moms på återbrukat material ökar efterfrågan, och en cirkulär marknad kan ta plats snabbare. Det är viktigt att en cirkulär marknad kommer till, då det är ett identifierat hinder hos såväl byggbranschen som kommuner. Uppmärksamma och motverka hindren som

uppkommer vid en försäljning av återbruk mellan en momsfri verksamhet (kommunen) och en momsverksamhet (privata företag). Om produkt säljs innan den är helt avskriven och den moms fria verksamheten tagit ut hela momsen för hela avskrivningstiden blir den moms fria verksamheten återbetalningsskyldig för den avskrivningstid som är kvar. Detta innebär att den moms fria verksamheten tjänare rent ekonomiskt på att slänga det som kan säljas för återbruk istället för att just sälja det, vilket inte gynnar den cirkulära omställningen.

Inför nationella mål för återbruk, och tillsätt insatser för att öka kunskaper om avfallsklassning. Med ett nationellt mål eller nationella riktlinjer för återbruk inom byggsektorn kan planer och strategier lättare tas fram för att jobba mot mer återbruk. Samtidigt behöver kunskapsnivån kring avfallsklassning höjas hos samtliga involverade aktörer.

Skapa goda förutsättningar för produktcertifieringar/miljövarudeklarationer av återbrukat material/produkt. EPDer är en viktig komponent för att skapa cirkulära materialflöden, eftersom de anger klimatvärdena av en produkt, som är lägre

hos återbrukade produkter. I många fall finns det inga EPDer för just återbrukade material, vilket kan hindra användandet av dem.

Sätt ett högre pris på byggavfall. Genom att pris-sätta byggavfallet skapas ytterligare incitament för att återbruka så mycket av materialet från bygg- och rivningsprojekt som möjligt.

Övrigt

GRÄNSVÄRDEN

Sätt gränsvärden för utsläpp vid nybyggnation och renoveringar – som skärps över tiden. Gränsvärden bör vara lägre än de som föreslagits i Boverkets förslag om gränsvärden

Boverket kom med förslag för gränsvärden i rapporten "Gränsvärde för byggnaders klimatpåverkan och en utökad klimatdeklaration". Vi ställer oss bakom förslagets utformning, men förespråkar hårdare krav från början. Detta då många aktörer inom byggbranschen, kommuner och allmännyttan anser kraven vara för lågt ställda, och mycket av det som byggs idag är redan en bit under de gränsvärden som föreslås för 2025.

Se över införandet av klimatdeklarationer och gränsvärden även vid anläggning. Anläggningsdelen står också för betydande utsläpp. Ett första steg till att få ner dessa är att se till att de mäts och rapporteras i form av deklarerationer.

UPPHANDLING

Ge Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att ta fram riktlinjer för kravställning för kommuner för att upphandla mer cirkulärt inom bygg och anläggning, samt se över hur kommuner i nuläget bäst kan nyttja de marknadsplatser som redan idag erbjuder begagnade material och produkter utan att behöva upphandla samtliga plattformar

Offentlig upphandling kan vara en stark motor i omställningen till klimatneutralt och cirkulärt byggande. Genom att ta fram riktlinjer som kommuner kan förhålla sig till när det kommer till cirkulär upphandling kan omställning snabbas på.

PLAN- OCH BYGGLAGEN

Ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur detaljplaner ska formuleras för att främja klimatsmart och cirkulärt byggande – samt utred hur klimatberäkning av planer (detaljplan, planprogram, fördjupade översiktsplaner) kan införas som standard. Desto tidigare i processen som klimateffekten kan tas i åtanke desto större chans har kommuner att påverka hur stor den blir. Genom att möjliggöra för denna typ av beslut tidigt i processen ges dessutom en bra överblick från början i diverse stadsbyggnadsprojekt.

Se över hur det är möjligt med ökad flexibilitet i bygglov för att gynna klimatmässigt bättre lösningar, exempelvis tillgänglighetskrav vid ombyggnation. I vissa fall kan den lösning som ger störst klimatnytta i ett byggprojekt inte tas i anspråk. Genom att öka flexibiliteten i byggloven kan undantag göras där klimatnyttan har en betydande skillnad.

Se över och tydliggör huruvida markanvisningar och exploateringsavtal kan verka som styrmedel för att sätta klimatkriterier på hela områden. Idag tolkar Sveriges kommuner lagstiftningen olika och möjligheten att ställa krav i dessa. Det är fortfarande många kommuner som tolkar lagstiftningen att vi inte kan sätta krav i mark-

anvisning. Ett önskemål är att från nationellt håll tydliggöra vad tekniska särkrav är och att kommuner och andra markägare i markförsäljning ska kunna sätta klimatkriterier som utvärdering av anbud och hur vi får till ett uppföljningssystem till detta. I samband med att Boverket nu ska ta fram en vägledning för exploateringsavtal, önskar vi att även klimateffekt och kompensationsåtgärder kring även gröna frågor, inte bara svarta frågor som idag, ingår i vägledningen.

Se över PBL och tolkningar för att ta hänsyn till klimatfaktorer. Det har hänt väldigt mycket inom bygg- och anläggningssektorn när det kommer till klimatområdet. Utvecklingen har skett snabbare än lagstiftningen har hunnit med – vilket innebär att det i nuläget är många klimatfaktorer som inte finns med i PBL. Genom att se över och eventuellt uppdatera den kan bygg- och anläggningsaktörer och kommuner få bättre förutsättningar att bygga med lägre klimatpåverkan.

MASSHANTERING

Ta fram en ekonomisk modell för hantering av schaktmassor som styr mot mindre grävande, resursanvändande och kortare transporter

Masshantering står för betydande utsläpp inom bygg- och anläggningssektorn. Genom att göra det ekonomiskt gynnsamt att återanvända schaktmassor istället för att deponera dem kan enorma klimatvinster göras, och bidra till en minskad resursanvändning.

ENERGI

ATT FORT ÖKA produktionen av energi är en grundförutsättning för att klara klimatomställningen. Kommuner har en stor roll att spela – men de behöver tydliga och gynnsamma styrmedel för att kunna göra sin del. Det finns många åtgärder och utredningar regeringen kan göra redan idag som påskyndar omställningen.

Klimatkommunerna föreslår därför följande övergripande punkter, samt de specifika punkter som följer

- Stärk incitament till kommuner för att bevilja vindkraftssatsningar, och tidigarelägg den kommunala tillstyrkan
- Ta fram en nationell plan/strategi för solenergi och se över hur utbyggnaden kan skyndas på
- Utred införandet av virtuell energidelning, och mer energi/värmelagring – för att bemöta den kommande utbyggnationen av sol och vindenergi.

Vindkraft

INCITAMENT

Stärk incitamenten för kommuner och dess invånare att bevilja vindkraftssatsningar. De förslagen om rätt till inlösen och kompensation för närboende från utredningen "Värdet av vinden" bör implementeras. Likaså bör ett system för ekonomisk kompensation för de kommuner beviljar vindkraftsverk implementeras, där fastighetsskatten går direkt till kommunen

Idag får en stor andel av vindkraftsansökningar avslag av kommuner som inte ger sin tillstyrkan. I utredningen värdet av vinden, också känd som incitamentsutredningen, framkom det att den åtgärd som efterfrågades mest av kommunala beslutsfattare var ett ekonomiskt incitament. Vindkraftsetableringar kan innebära extra kostnader för kommuner, vilket en ekonomisk ersättning täckt. Ersättningen hade också räckt till viktiga kommunala tjänster som skola, socialtjänst och äldreomsorg. Trots utredningens begränsningar lägger den fram förslag på hur den ekonomiska ersättningen kan komma till, vilket innebär att åtgärden om en överföring av fastighetsskatten från staten till kommunen kan implementeras utan ytterligare utredning. Ekonomisk ersättning till kommunerna, i samband med den ekonomiska kompensation och rätt till inlösen för närboende som utredningen föreslår, kan öka acceptansen och därmed takten för nya vindkraftsetableringar.

FÖRTYDLIGA PROCESSEN

Tidigarelägg den kommunala tillstyrkan. Precis som utredningen "en rättssäker vindkraftsprövning" föreslår bör en gräns införas för hur långt in i processen en kommun kan välja att ge eller inte ge sin tillstyrkan. Detta för att skapa en mer förutsägbar och effektiv tillståndsprocess, och påskynda utbyggnaden av vindkraft.

I samband med att förslagen från incitamentsutredningen tillämpas är det lika viktigt att förslaget om tidigarelagd kommunal tillstyrkan från utredningen En rättssäker vindprövning implementeras. I dagsläget finns det inget krav på att lämna beskedet i tidigt skede, även om det rekommenderas av myndigheter. Dessutom kan en kommun välja att ta tillbaka sin tillstyrkan i ett senare skede i processen. Den kommunala tillstyrkan, också känt som det kommunala vetot, är en viktig del av kommuners självstyre och autonomi. Problemen med det nuvarande systemet av kommunal tillstyrkan ligger i att kommuner ofta inte ger sin tillstyrkan väldigt sent in i processen, vilket gör att många vindkraftsprojektteringar får avbryta mitt i processer. Detta leder till ett slöseri av både tid och pengar som läggs ner för att planera vindkraftsanläggningarna, och bidrar till en mer oförutsägbar vindprövningsprocess, vilket kan avskräcka investeringar i vindkraften. Dessutom rör många av de anledningar som anges för att inte ge tillstyrkan områden som tillståndsmyndigheten (länsstyrelserna) ändå behandlar, exempelvis om miljö och natur. Genom att låta länsstyrelserna behandla de områden kan processen göras ännu mer effektiv.

HANTERA MÅLKONFLIKER

Ökat samarbete och bättre dialog mellan vindkraftsaktörerna och försvarsmakten.

Många vindkraftsprojekt, främst ute till havs, får idag avslag av försvarsmakten. Försvaret ger ofta inga detaljerade svar kring varför de avslår vindkraftsprojektteringar, utan citerar då rikets säkerhet. Det är viktigt att vindkraften inte riskerar rikets säkerhet, i synnerhet i tider av krig i Europa. När grannländer, och NATO-medlemmar, som Finland visar att det går att ha en bättre fungerande dialog mellan aktörerna för att kunna anpassa sig, utan att riskera rikets säkerhet, bör vi i Sverige kunna implementera ett liknande system.

ANPASSA BELYSNINGEN

Tillåt behovsstyrd hinderbelysning i svenska vindkraft, samt en tillämpning av medelintensiva hinderljus på vindkraftverk – istället för högin-tensiva

En av anledningarna folk motsätter sig nya vindkraftsetableringar är att de kan vara visuellt störande. På natten eller när det är mörkt ute kan hinderbelysningen synas från långt håll och upplevas som ett störmoment. Hinderbelysningen är viktig då den visar flygplan och helikoptrar var det finns vindkraftsverk, och minskar risken för kollision. I andra länder, däribland Finland, finns ett system för behovsstyrd hinderbelysning som enbart lyser när flygfarkost befinner sig i närheten. I Sverige har försvaret motsatt sig denna modell, hänvisande rikets säkerhet. Men då det finns ett fungerande i grannliggande NATO-med-

lemmen Finland borde ett liknande system kunna införas här. Man bör även se över användandet av de högin-tensiva vita hinderljusen, som upplevs som extra störande, och istället se till att huvudregeln är de medelintensiva röda hinderljusen – såsom internationella riktlinjer säger.

Solenergi

NATIONELL STRATEGI

Regeringen bör ge Energimyndigheten i uppdrag att ta fram en nationell strategi för solkraft. Strategin bör kopplas till ett planeringsmål, som bör delas upp i årliga etappmål som kan sättas i relation till myndigheternas prognoser.

Solenergin har utvecklats i snabbare takt än de flesta prognoser, både i Sverige och internationellt. För att ta vara på solenergens snabba utveckling och potential bör en nationell strategi för solenergi tas fram – för att skapa en mer förutsägbar och ambitiös utbyggnad av solenergin. Strategin bör även innefatta:

- Hur solkraften kan utvecklas i samexistens med andra samhällsintressen, inte minst jordbruk – där en särskild plan för så kallade "agrivoltaics" bör utredas. Solceller kräver mer land för att producera el om man jämför med andra energislag, vilket kan ses som ett hinder. Fördelen ligger i att det går att kombinera solceller med annan landanvändning. Det görs redan i stor skala när det kommer till byggnadstak – men det finns endast några fall i Sverige där solceller har kombinerats med jordbruksmark. "Agrivoltaics" är när man sätter solceller över mark som odlas, eller betas. Det

kan till och med bidra till en mer resilient jordbruksproduktion, då de kan skydda grödor från torka och hårda skyfall – samtidigt som det kan bli en extra inkomstkälla för jordbrukare och ökar energiproduktionen i Sverige.

- Hur vi kan sätta solceller på redan existerande tak med goda förutsättningar. I "EU Solar roof initiative" finns planer på att införa krav på solcellsinstallationer på samtliga nybyggnader och större renoveringar – där det finns passande förutsättningar. Sverige bör möta dessa krav, och även utreda frågan hur vi kan sätta tak på existerande offentliga och kommersiella tak
- En plan för återvinning av solceller. Solpaneler har i dagsläget en livslängd på cirka 25-30 år, och är fortfarande relativt nya på marknaden. Detta innebär att de få solpaneler som idag lämnas på återvinning lämnas bland övriga elektronikavfall. De material som finns i en solpanel går att materialåtervinna, även om det i dagsläget bara rör sig om cirka 15-20%. Idag är det framförallt plasten och metallerna som materialåtervinns, men i framtiden kan även större mängder glas och kisel materialåtervinnas – likt exempelvis Italien. Om några år kommer flödena solpaneler som lämnas till återvinning öka, då är det viktigt att förutsättningar finns för att materialåtervinna de så bra som möjligt, för ett mer cirkulärt system.

KORTARE TILLSTÅNDSPROCESSER

Skapa förutsägbara och effektiva prövningsprocesser för anläggning av solparker, genom att granska den nuvarande processen för prövning av solparker och ta fram förslag på åtgärder som kraftigt kortar handläggningstiden, säkerställer likvärdig hantering i hela landet och underlättar avvägningen mellan solparker och andra samhällsintressen.

En anledning till att Sverige ligger efter övriga länder i utvecklingen av solparker är att dagens miljölagstiftning inte är anpassad för att hantera storskaliga solparker. Det saknas till exempel vägledning från myndigheterna kring hur länsstyrelser och solparksaktörer ska förhålla sig till prövningsprocessen. Detta har lett till att länsstyrelserna har tolkat lagstiftningen på olika sätt

vilket har skapat oförutsägbarhet kring förutsättningarna att investera i solkraft

Vi föreslår två åtgärder:

- Ge lämplig myndighet i uppdrag att skyndsamt ta fram vägledning för länsstyrelserna om hur en prövning av solparker kan göras tydlig, förutsägbar och jämlik över landet. Detta innefattar även en förtydning av miljöbalken. En gemensam modell för prövning i hela landet underlättar för solenergiaktörer att etablera nya solparker.
- Uppdatera instruktionerna till länsstyrelserna och förtydliga att de ska verka för ny fossilfri kraftproduktion. I Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion 5 § bör det föreslås en tionde punkt: "Länsstyrelsen ska vidare verka för att de av riksdagen fastställda energipolitiska målen nås och möjliggöra etablering av fossilfri kraftproduktion och elektrifiering av samhället i samexistens med livsmedelsproduktion och skogsbruk." En uppdatering länsstyrelseinstruktionerna ser till att lagstiftningen ligger mer i linje med dagens verklighet där vi snabbt och kraftigt behöver öka vår elproduktion.

BÄTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR SOLPARKER

Ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att analysera ledtider och kostnader för anslutning av solparker till elnätet, i syfte att skyndsamt införa åtgärder som kraftigt kortar ledtiderna och säkerställer likvärdiga och rättvisa anslutningsavgifter för solkraft i hela landet.

Solparker har en betydande fördel eftersom de kan anslutas till det befintliga elnätet nära platsen för elkonsument. Men för att verkligen utnyttja deras fulla potential behöver de lokala och regionala elnätsbolagen snabbt förkorta processen för anslutning. Först då kan ny elproduktion kopplas in i takt med den kraftiga ökningen av elbehovet, som framtida prognoser pekar på.

Undersök borttagandet eller ett lättande av kravet för bygglov för transformatorstationen i samband med konstruktion av solparker

Varje solpark som byggs behöver en transformatorstation, som i sin tur behöver bygglov för att byggas. Detta leder ofta till en långsammare process inom anläggandet av nya solparker. Det finns situationer där transformatorstationer inte

behöver bygglov, däribland i väg- och järnvägsplaner, och i fall där totalförsvaret är involverade. Vi rekommenderar att undersöka huruvida solparker kan undantas lovplikt för att bygga transformatorstation, för att påskynda processen.

SKATTER

Avskaffa energiskatten på egenanvänd el, vilket lagtekniskt skulle innebära att 500 kW-gränsen för skattebefrielse avskaffas.

Skattebefrielsen för den el som används i fastigheter med små solcellsanläggningar är begränsad till anläggningar med en installerad effekt under 500 kW - vilket begränsar möjligheterna till att installera solceller på många stora tak med bra förutsättningar. Detta hinder har observerats av såväl solenergibranchen som kommuner och allmännyttan. Solinstallationer på tak är en väldigt effektiv markanvändning, och kan spela en stor roll i utbyggnaden av solenergi. Samtidigt kommer framtida EU direktiv ställa krav på installation av solceller på tak vid nybyggen och större renoveringar, vilket ytterligare understryker behovet av att avskaffa skatten.

Övrigt

BIOGAS

Återinför skattebefrielsen på biogas. Sedan EU kommissionen gav Sverige ett förlängt undantag som tillåter oss att ha en skattebefrielse på biogas* till 2030 är det enda regeringen behöver göra att verkställa det. Detta kan bidra till sänkta utsläpp inom transportsektorn, göra Sverige mindre beroende av import av fossila bränslen, och ge extra inkomst till lantbrukare. Dessutom leder det till en utveckling inom biogastekniken och infrastrukturen.

SOLVÄRME

Tillsätt en utredning för att ta fram en plan för en ökad produktion av solvärme i Sverige, med utgångspunkt i rapporten 2021:32 Solvärme i Sverige. Den nya LULUCF-förordningen innebär att Sverige behöver öka sina kolsänkor i bland annat skogen. Resurser från skogen är samtidigt viktiga för att nå våra klimatmål. Både genom trä till ett mer klimatsmart byggande, och biomassa till energi. Ökad solvärmeproduktion kan vara en åtgärd som minskar på trycket för resurser från sko-

gen, genom att ersätta en del av den biomassa som används till fjärrvärmeproduktion.

ENERGIEFFEKTIVISERING

Sätt energieffektiviseringsmål kopplat till total energianvändning per capita, snarare än kopplat till BNP.

Sveriges nuvarande energieffektiviseringsmål är idag kopplat till tillförd energi/BNP. Problemet är att även om vi når, eller till och med överstiger vårt mål, så kan det innebära en betydligt större energianvändning. All energi, inklusive förnybar, kräver resurser – och somliga sektorer behöver mer energi än andra i sin klimatomställning, vilket betyder att vi borde hushålla med energin till den nivå det går. För att undvika en alltför hög energianvändning bör nya mål formuleras med totalanvändningen i åtanke, och med fokus på extra energieffektiviseringsmål där stora möjligheter för energieffektivisering finns.

UTBYGGNAD AV ELNÄT

Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppgift att utreda hur vi snabbare kan bygga ut elnätet. Regeringen bör även förtydliga instruktionen till Svenska kraftnät så att utbyggnad och förstärkningar av elnätet kan ske proaktivt och med god framförhållning. Regeringen bör även ge Energi-marknadsinspektionen i uppdrag att analysera inmatningstarifferna för att säkerställa att de är rättvisa och ändamålsenliga.

Utbyggda och robusta elnät är en grundförutsättning för utbyggnaden av fossilfri/förnybar energi – något som understryks av både vind- och solenergi-branschen.

DELNING OCH LAGRING

Undersök och ta fram ett ramverk för virtuell delning av energi. Framtidens energisystem bygger till större del på energidelning och energigemenskaper. I Sverige är det sedan 2022 möjligt med fysisk delning i lågspänningsverk. Däremot finns inga möjligheter för virtuell delning. Fördelen med virtuell delning är att det inte kräver någon ny infrastruktur, och är därför samhällsekonomiskt mer gynnsamt. Samtidigt siktar EU på att införa krav på att varje kommun med över 10 000 invånare ska ha minst en energigemenskap – vilket underlättas när virtuell delning är möjligt.

Ta fram en nationell plan/strategi för ökad energi- och värmelagring. Förnybar energi är det energislag som i nuläget byggs ut snabbast och billigast. Däremot är de energislag som det byggs mest nytt utav (sol- och vindenergi) väderberoende och producerar inte energi konstant. Därför finns det ett behov av att utöka och förbättra energilagringsskapaciteten i samhället. Det kan vara både i mindre skala i form av elbilar, mindre batterier och liknande, till större skala i form av gravitationsbatteri eller andra större anläggningar.

KOLSÄNKOR

KLIMATKOMMUNERNA VILL underlätta för kommuner att skapa och bibehålla kolsänkor på sätt som även ger andra nyttor lokalt. Kommuner som satt mål om klimatneutralitet eller klimatpositivitet behöver hitta sätt att skapa kolsänkor som motsvarar de utsläpp som inte går att få bort. Kunskapen om kolsänkor behöver öka, och incitament behöver också utformas för att få fart på arbetet.

Vi vill se:

- incitament som ökar viljan och möjligheten för jord- och skogsbruket att skapa kolsänkor.
- ökade incitament för återställande och bevarande av våtmarker
- ordentliga satsningar på biokol: kunskapsbyggande och stöd till investeringar
- regeländringar och riktade stöd för att öka andelen grönytor i tätorter

Jordbruk

Det finns en stor potential för ökad kolinlagring i jordbruksmark – ett exempel är att ökad vallodling gör att mer kol binds i marken. Men det saknas idag incitament för att ställa om. Här har regeringen och dess myndigheter en viktig uppgift att stärka kunskapen, skapa incitament för omställning och stötta utvecklingen av affärsmodeller.

VALLODLING

Inför en miljöersättning för vallodling för att främja kolinlagring, biologisk mångfald och konkurrenskraft. Genom en miljöersättning för vallodling kan vi bättre möta EU-kommissionens förväntningar på ökad miljö- och klimatprestanda i den nya jordbrukspolitikerna. Vallodling binder runt 600 kg kol per hektar och år, vilket är mer än någon annan jordbruksgröda. Grödorna bygger stora rotsystem, vilket gör att mullhalten och kolinbindningen i marken ökar. Gräs- och klövervallar är mindre känsliga för torka och stora mängder regn. Pollinerare och mikrolivet i marken gynnas och vi minskar vårt importbehov av importerade proteinfodermedel och insatsmedel som handelsgödsel och kemiska växtskyddsmedel.

PLÖJNINGSFRIJT JORDBRUK

Genomför en kunskapssatsning som visar hur kommuner kan tillämpa plöjningsfritt jordbruk på egen mark och i arrenden. Kommuner som äger åkermark som inte arrenderas kan låta denna vara i gräsbevuxen träda - som slåtteryta/slåtteräng eller betesmark. I arrendeavtal kan kommunerna skriva in villkor om plöjningsfritt

jordbruk eller "conservation agriculture". Plöjningsfritt brukande minskar också bränsleförbrukningen jämfört med om marken hade plöjts. Många upplever att conservation agriculture står i konflikt till ekologiskt jordbruk – detta är något som kunskapssatsningarna behöver ta upp.

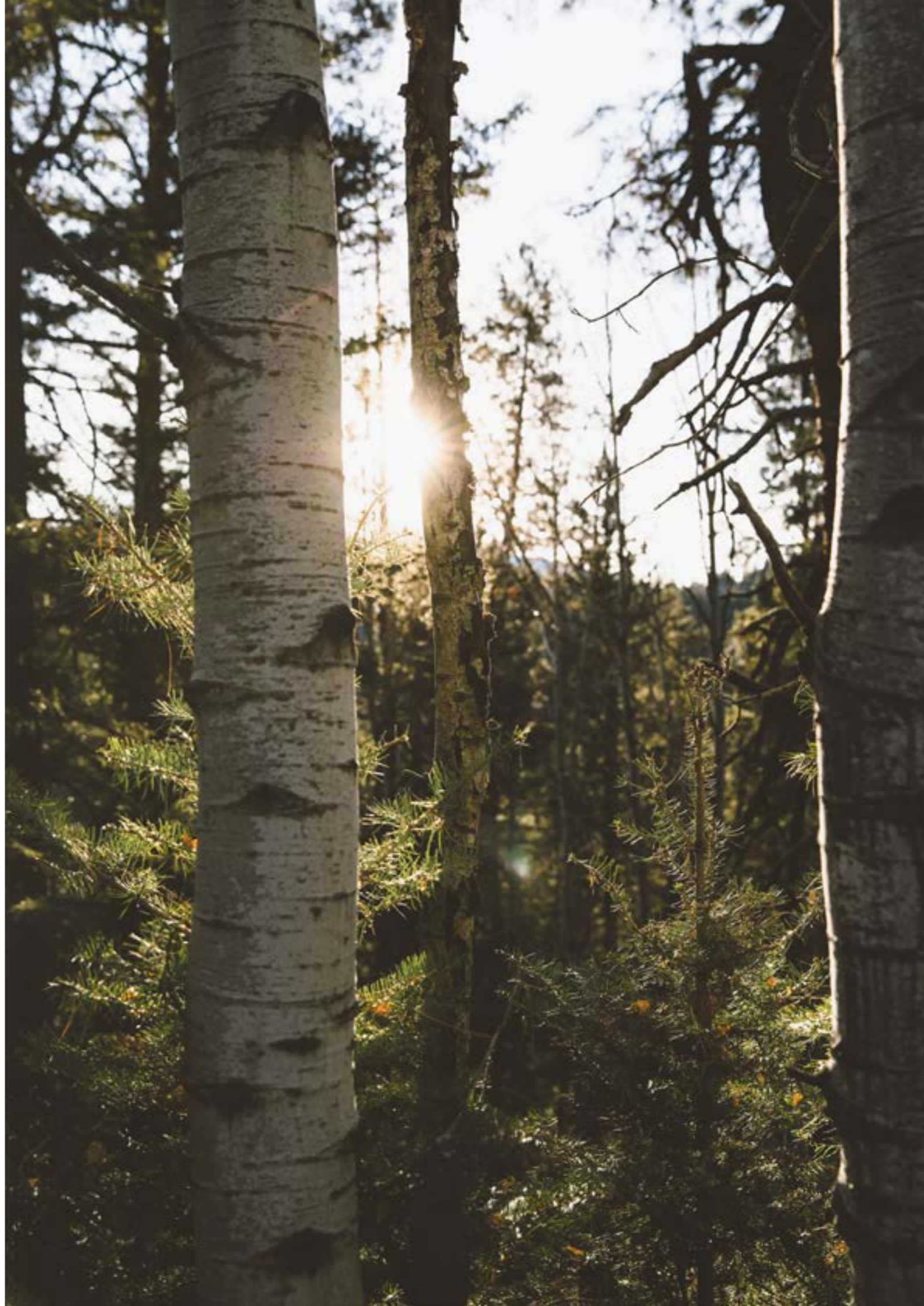
ÖKAD KOLINLAGNING

Stötta utvecklingen av affärsmodeller för lantbrukare som vill öka sin kolinlagring.

Våtmarker

Genom att skapa incitament för att återväta dränerade torvjordar kan vi skapa kolsänkor på många platser i landet. Den ersättning till markägare som finns idag behöver öka för att det ska bli mer attraktivt att återskapa våtmarker.

Utveckla stöd till markägare som upplåter mark för återvätning. Idag är klimatnytta ett giltigt syfte för våtmarksprojekt inom stöden LONA och LOVA. Skogsstyrelsen ger också ersättning till privata markägare för återvätning i skogsmark. Men dessa ersättningsnivåer är låga i förhållande till markvärdet och arbetet med att få ner utsläppen går mycket långsamt. Enligt Naturvårdsverket bidrog statligt finansierade våtmarksprojekt 2022 med en utsläppsminskning på 3 900 ton CO₂-ekvivalenter (Naturvårdsverket). Det kan sättas i förhållande till de totala årliga utsläppen från dränerade torvjordar som är cirka 11 000 000 ton CO₂-ekvivalenter (Naturvårdsverket). För att minska utsläppen måste arbetet med återvätning kraftigt öka i omfattning, och detta kräver högre ersättningsnivåer till markägare.

ÅTERVÄTA SKOG

Ge Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och Jordbruksverket i uppdrag att genomföra en kompetenssatsning för ökad kolinbindning genom återvätning av tidigare utdikad organogen skogsmark. I underlaget "Lokal och regional klimatomställning" till den nationella klimathandlingsplanen föreslogs ett flerårigt uppdrag med finansiering till Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna för att bland annat etablera återvätningssavtal. Förslaget omfattade även att befintliga våtmarkssatsningar förlängs till 2030 för att nå full potential och att länsstyrelserna ges ökade medel för att kunna omhänderta den ökade mängden ärenden kopplat till markavvattningsföretag. Genom en kompetenssatsning minskar tröskeln för att söka medel och kvaliteten på objekt och projekt ökar.

ÅTERVÄTA JORDBRUKSMARK

Utveckla ett ersättningsystem för återvätning av organogen jordbruksmark. Ge jordbrukare ekonomisk ersättning eller ersättning i form av annan mark. I Danmark har man löst det med att byta/köpa marken. I Tyskland pågår försök där markägaren får ersättning för varje ton kol som stannar i marken till följd av återvätningen.

Ta hänsyn till climateffekten vid anläggandet av våtmarker för näringsretention i jordbrukslandskapet. Detta kan göras genom riktlinjer som Länsstyrelserna förhåller sig till vid rådgivning och tillståndprocesser för våtmarksprojekt.

Biokol*

Biokol kan produceras från flera olika typer av organiskt material, med fördel från restprodukter, exempelvis park- och trädgårdsavfall. Det skapar en kolsänka genom att vara mycket stabilt, och har olika jordförbättrande egenskaper. Ett riktat stöd till kommuner för att undersöka möjligheten att producera biokol snabbar på den positiva utvecklingen på området.

Sätt ett mål för produktionen av biokol från organiska restprodukter och snabbtred styrmedel som kan göra så att vi når målet.

KUNSKAPSSATSNING

Genomför en nationell kunskapsatsning på biokol. Ett kunskapslyft kommer att göra det tydligt för kommunerna vilka nyttor de kan få om de gör biokol av organiska restprodukter som

uppkommer lokalt, om man använder biokol till växtbäddar, trädplantering, gröna tak och väggar och så vidare.

EKONOMISKT STÖD

Erbjud kommuner ekonomiskt stöd för att göra grundläggande förstudier av biokolsproduktion och/eller - användning. Kommuner kan redan idag söka stöd från Klimatklivet för att producera biokol. Givet brådskan i att öka inbindningen av kol från atmosfären efterlyser Klimatkommunerna ett riktat stöd till kommuner för att göra grundläggande förstudier (det vill säga undersöka den specifika kommunens möjlighet att producera biokol, bland annat genom att identifiera lämpliga restprodukter och affärsmodeller).

Öka andelen grönytor i tätorter

Riktade stöd som motiverar kommuner att göra om hårdgjorda ytor till grönytor med hjälp av naturbaserade lösningar, kolsänkor, trädplanteringar och så vidare. Fler grönytor i städerna är viktiga för ökad svalka och skugga, fördröjning av stora vattenmängder efter skyfall och inte minst rekreation och välmående.

Genom att omvandla hårdgjorda ytor som finns i tätorter (exempelvis parkeringar, asfalterade skolgårdar och torg) kan andelen grönyta öka betydligt. Riktade medel kan visa på det brådskande behovet och sätta fart på arbetet. Idag finns medel att söka från Naturvårdsverket (LIFE), men ofta går dessa medel bara att söka för pilotprojekt som ska visa något nytt och testa en ny produkt, material eller funktion och summorna för projekten är mycket stora - ca. 15 miljoner kronor och uppåt. Klimatkommunerna efterlyser stöd av mindre storlek, som fler kommuner kan söka för att skapa kolsänkor och relaterade värden med hjälp av beprövade metoder och etablerade material.

Regeländringar i Plan- och Bygglagen som stärker kommunernas arbete med att öka andelen grönytor i tätorter och städer. Plan- och Bygglagen behöver tydligt styra mot en ökad andel grönyta i tätorter och städer, så att inte alla de viktiga värden som grönytor för med sig (svalka, rekreation, dagvattenhantering, kolsänkor, biologisk mångfald m.m.) går förlorade vid exploatering av mark. Grönytefaktor finns idag med i Boverkets riktlinjer, men detta räcker inte.

UTVÄRDERA EFFEKTER

Hjälp till kommuner att räkna på det samlade värdet av de många nyttorna med ökade grönytor. Kommunerna blir villigare att satsa på ökade grönytor när de tydligt ser värdet av kolsänkor, rekreation, biologisk mångfald och ökad resiliens. Fler går och cyklar i grönare städer, vilket innebär även en indirekt besparing av utsläpp – detta är också intressant att få hjälp att beräkna värdet av.

KRONTÄCKNING

En nationell kunskapsatsning för att öka krontäckningen i stadskvarter (förslagsvis ledd av Boverket). Fler träd i städerna är viktiga för att erbjuda ökad svalka och skugga när det blir allt varmare. Genom att anlägga trädplanteringar i växtbäddar med makadam och biokol (som bland annat Stockholms stad gör) mår träden bättre och kan växa sig större samtidigt som bäddarna kan ta hand om större mängder regnvatten vid skyfall. Biokolet utgör en kolsänka. Klimatkommunerna vill se att nationella nivån uppmärksammar hur kommuner kan jobba för att öka krontäckningen i stadskvarter. Det finns goda exempel att lyfta upp.

Torv

Förläng inte befintliga tillstånd och ge inga nya tillstånd för utvinning av torv. Nästan all planteringsjord som går att köpa i butiker innehåller stora mängder torv som tagit tusentals år att bilda. När torven bryts släpps stora mängder växthusgaser ut. Torven används för att odlingsjorden ska vara vattenhållande, få upp humushalten och få god struktur. Det finns alternativa jordar att få tag på, men dessa är än så länge ganska dyra. Genom att utbudet av torv minskar ges marknaden incitament att utveckla torvfria planteringsjordar.

Låt odlingstorv omfattas av handeln med utsläppsrätter. Konsumtionen av energitorv har minskat kraftigt, delvis som en effekt av det omfattas av EU:s handel med utsläppsrätter. Genom att även låta torv för odlingsändamål omfattas av samma regelverk skulle den sektorn behöva betala för sina utsläpp. Kolet som finns lagrat i torven i planteringsjord hamnar även den till slut i atmosfären i form av koldioxid. Det tar dock längre tid än när torven eldas upp, men efter tio år har det mesta av torven i planteringsjorden

brutits ner. Genom att utbudet av torv minskar skulle marknaden ges incitament att utveckla torvfria planteringsjordar.

*Korta fakta om biokol:

Om växtmaterial samlas in och upphettas under syrefria förhållanden via en process som kallas pyrolys kan en stor andel av det kol som växterna har ackumulerat bindas in i mycket beständig produkt som kallas biokol.

Biokol återförs till marken och är, förutom en jordförbättrande produkt, stabilt i marken. Det beräknas ha en halveringstid på 150 – 5 000 år och klassades 2018 som en Negative Emission Technology av IPCC.

En fördel med metoden är att biokol kan produceras från flera olika typer av organiskt material, med fördel från restprodukter såsom park- och trädgårdsavfall, alger, tång, slam och frörens. Kolet i dessa organiska restprodukter har bundits in i närtid, i de flesta fall året innan pyrolys, vilket innebär att kol kan bindas in och stabiliseras i form av biokol mycket snabbt.

LÄS MER I VÅRA MATERIAL

KLIMAT
KIK
KOMMUNERNA

klimatkommunerna.se